

Joanna Staśkiewicz*

Uniwersytet Szczeciński
Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania

ZMIANY W PRZEKAZACH MIGRANTÓW W KRAJACH ROZWIJAJĄCYCH SIĘ

Streszczenie

Celem artykułu jest przedstawienie zmian w przepływie przekazów migrantów do krajów rozwijających się w latach 1990–2016. Najpierw zbadano przekazy migrantów do krajów rozwijających się w odniesieniu do innych przepływów finansowych. Następnie przeanalizowano strukturę geograficzną przekazów oraz zmiany, jakie w niej zaszły. Z przeprowadzonych badań wynika, że przekazy migrantów systematycznie rosły. Ich znaczenie w przepływie kapitału do krajów rozwijających się, podobnie jak bezpośrednich inwestycji zagranicznych zwiększyło się, natomiast rola oficjalnej pomocy zagranicznej spadła. Ponadto wzrosło znaczenie przekazów migrantów w gospodarkach krajów, zwłaszcza tych o niskim dochodzie, gdzie stały się odpowiedzialne za coraz większą część wytwarzanego PKB. W geograficznej strukturze napływu przekazów migrantów zwiększył się udział krajów rozwijających się kosztem krajów rozwiniętych. W artykule zastosowano wybrane metody statystyczne – metody analizy dynamiki i struktury zjawisk, metody analizy porównawczej oraz metodę rangowania. Wykorzystano dane statystyczne z baz danych Banku Światowego i OECD.

Słowa kluczowe: przekazy migrantów, migracje, kraje rozwijające się

* Adres e-mail: joanna.staskiewicz@usz.edu.pl.

Wprowadzenie

Postępująca globalizacja przejawia się między innymi w intensyfikacji przepływów międzynarodowych, wśród których pojawia się wzmożony ruch ludności i transferów finansowych. W 2015 roku aż 244 mln ludzi mieszkało w innym kraju niż się urodziło (IOM, 2015). Nasilenie zjawiska migracji międzynarodowych wpływa w znaczącym stopniu na przekazy migrantów, co odgrywa istotną rolę w napływie kapitału zwłaszcza do krajów rozwijających się, bowiem obok zagranicznych inwestycji bezpośrednich oraz oficjalnej pomocy rozwojowej stanowią bardzo ważny strumień kapitału, tak potrzebnego krajom rozwijającym się. W wielu z nich są motorem rozwoju gospodarczego i zapewniają środki do życia wielu ludziom. W niektórych krajach rozwijających są odpowiedzialne za tworzenie znaczącej części PKB.

Celem artykułu jest przedstawienie zmian w przepływie przekazów migrantów do krajów rozwijających się w latach 1990–2016.

1. Materiały i metody

W artykule omówiono współczesne tendencje w obszarze przekazów migrantów z wykorzystaniem najnowszych danych. Zastosowano wybrane metody statystyczne, takie jak metody analizy dynamiki zjawisk, metody analizy porównawczej oraz metody analizy struktury. Analizę zmian wielkości przepływów przekazów migrantów przedstawiono za pomocą metody dynamiki oraz metodą analizy komparatywnej. Metodę tę wykorzystano również do porównania napływu przekazów migrantów do krajów rozwijających się z napływem do nich zagranicznych inwestycji bezpośrednich oraz oficjalnej pomocy zagranicznej. Ponadto zastosowano metodę analizy struktury, którą wykorzystano do przedstawienia zmian w strukturze geograficznej krajów napływu i odpływu transferów migrantów. Zastosowano również metodę rangowania, przy użyciu której wyodrębniono 10 największych odbiorców i dawców przekazów migrantów, jak również kraje, w których napływ i odpływ transferów odgrywał największą rolę.

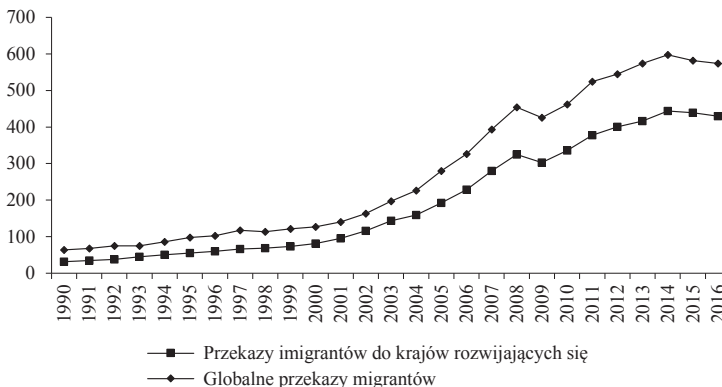
W badaniach wykorzystano dane statystyczne z baz danych Banku Światowego i OECD. Z uwagi na to, że w 2016 roku Bank Światowy zrezygnował z wyodrębnienia w międzynarodowej klasyfikacji krajów grupy państw rozwijających się

i zastąpił ją podziałem krajów według poziomu dochodu narodowego, w opracowaniu pominięto udział krajów rozwijających się w światowych przekazach migrantów w 2016 roku. W pracy skoncentrowano się na zbadaniu przepływów realnych, natomiast aspekty teoretyczne pominięto ze względu na ograniczoną objętość opracowania.

2. Rezultaty i dyskusja

Wraz ze wzrostem intensywności przepływów międzynarodowych nastąpił wzrost światowych przepływów finansowych w formie przekazów migrantów, które były relatywnie niewielkie w ostatniej dekadzie XX wieku, ale w pierwszej dekadzie XXI wieku wyraźnie wzrosły i w 2016 roku osiągnęły poziom 574 mld USD (por. rys. 1). Systematyczny wzrost został zakłócony dopiero przez kryzys finansowy w 2008 roku, kiedy przepływy tego rodzaju zostały ograniczone. Spadek przekazów w 2009 roku był jednak relatywnie niewielki i krótkotrwały, bowiem już w kolejnym roku poziom przekazów przewyższył ten sprzed kryzysu. Kolejne lata ponownie cechowała dynamika dodatnia, z wyjątkiem dwóch ostatnich lat, gdy z powodu czynników koniunkturalnych została ona ograniczona (World Bank, 2016a).

Rysunek 1. Wartość światowych przekazów migrantów w okresie 1990–2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych World Bank (2018); IMF (2018); Plaza, Page (2006), s. 262.

Jeśli chodzi o tendencje w przekazach migrantów do krajów rozwijających się, to kształtowały się one bardzo podobnie jak przekazy globalne. W okresie 1990–2016 przekazy cechowały się stabilnym wzrostem, szczególnie wysokim w pierwszej dekadzie XXI wieku. Spadki były krótkotrwałe i nieznaczne, pierwszy w 2009 roku w okresie kryzysu finansowego, a drugi w dwóch ostatnich latach badanego okresu. Generalnie w badanym okresie tempo wzrostu przekazów migrantów do krajów rozwijających się było szybsze od tempa wzrostu globalnych przekazów migrantów. Te pierwsze wzrosły bowiem blisko 14 razy, podczas gdy globalne – 9 razy. W rezultacie udział przekazów migrantów do krajów rozwijających się w przekazach globalnych zwiększył się z 49% do 75%. Stabilny strumień napływu przekazów wywarł wpływ na redukcję ubóstwa oraz pobudził inwestycje w krajach rozwijających się (OECD, 2016, s. 186).

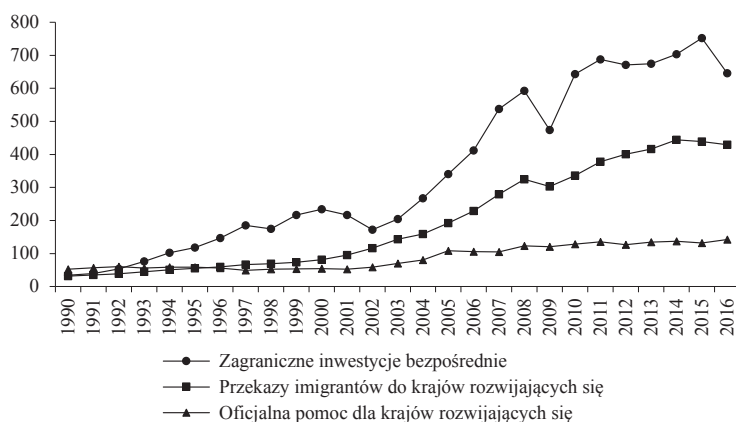
Przekazy migrantów to jedna z różnych form przepływów środków finansowych do krajów rozwijających się. Do innych form należą między innymi zagraniczne inwestycje bezpośrednie oraz oficjalna pomoc dla krajów rozwijających się. W badanym okresie znaczenie wszystkich trzech form ewoluowało. Wspólną ich cechą była dodatnia dynamika wzrostu. Różniła je jednak jej wysokość. W 1990 roku największy napływ kapitału do krajów rozwijających się stanowiła oficjalna pomoc, która o ponad połowę przewyższała zarówno przekazy migrantów, jak i zagraniczne inwestycje bezpośrednie (por. rys. 2). Dynamika wzrostu pomocy była jednak wyraźnie od nich wolniejsza. W rezultacie rola oficjalnej pomocy w napływie kapitału do krajów rozwijających się zmniejszyła się. W 2016 roku przekazy migrantów 3-krotnie przewyższały oficjalną pomoc, zaś zagraniczne inwestycje bezpośrednie aż 4,5-krotnie. Należy jednak zaznaczyć, że napływ kapitału zagranicznego w formie inwestycji bezpośrednich charakteryzował się znacznymi wahaniami, podczas gdy przekazy migrantów oraz oficjalna pomoc odznaczały się większą stabilnością.

Zmianie uległa nie tylko wielkość przepływu przekazów międzynarodowych, ale również ich struktura geograficzna zarówno z punktu widzenia krajów przeznaczenia, jak i pochodzenia.

Jeśli wziąć pod uwagę kraje, do których trafiały przekazy migrantów, to w 1990 roku blisko połowa przekazów była kierowana do krajów rozwijających się, podczas gdy 26 lat później aż 4/5 (por. tab. 1). Na początku ostatniej dekady XX wieku najwięcej środków finansowych migrantów trafiało do krajów z wysokim

dochodem (57%). Do 2016 roku przepływy te wzrosły ponad trzykrotnie, z uwagi jednak, że napływ przekazów migrantów do krajów ze średnim i niskim dochodem rósł znacznie szybciej, udział krajów z wysokim dochodem w grupie krajów, w których lokowano przekazy migrantów, spadł do mniej niż 1/4. Zmiana ta była przede wszystkim na korzyść krajów ze średnim dochodem, których udział zwiększył się z 42% do 72%. Mimo że przekazy migrantów do krajów z niskim dochodem rosły najszybciej (wzrost aż 33-krotny), ich udział nadal pozostawał niewielki (3,7%).

Rysunek 2. Rozmiary napływu kapitału do krajów rozwijających się w latach 1990–2016 (mld USD, ceny bieżące)

Źródło: jak pod rys. 1.

Tabela 1. Napływ przekazów migrantów według grup krajów w latach 1990 i 2016

Grupa krajów	1990		2016		dynamika rok 1990 = 100
	wartość przekazów	udział w świecie	wartość przekazów	udział w świecie	
	mld USD	%	mld USD	%	
Kraje z niskim dochodem	0,6	1,0	19,9	3,7	3317
Kraje ze średnim dochodem	28,3	41,7	386,8	72,0	1367
Kraje z wysokim dochodem	38,9	57,3	130,3	24,3	335
Świat	67,9	100,0	537,0	100,0	791
W tym kraje rozwijające się	31,3	48,9	429,0	79,9	1371

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych World Bank (2018).

Duże zmiany zaszły w czołówce największych odbiorców przekazów migrantów na świecie. Jeszcze w 1990 roku połowa miejsc w pierwszej dziesiątce należała do krajów rozwiniętych gospodarczo, w tym trzy pierwsze lokaty należały odpowiednio do Włoch, Niemiec i Portugalii (por. tab. 2). Ćwierć wieku później jednak, wśród czołówki krajów, do których trafiało najwięcej przekazów migrantów, były tylko dwa kraje rozwinięte – Francja na piątej pozycji i Niemcy na ósmej. Pierwsze miejsce zajmowały natomiast Indie (w 1990 r. – 9.), tuż za nimi były Chiny, trzecia lokata przypadła natomiast Filipinom (oba kraje w 1990 r. pozostawały poza pierwszą dziesiątką). Co interesujące wielkość napływu przekazów do lidera – Indii niemal dwukrotnie przewyższała wartość przekazów do kolejnych państw zestawienia. Czwartym największym odbiorcą przekazów migrantów był Meksyk, szóstym Pakistan, a kolejne miejsca zajmowały odpowiednio Nigeria, Egipt i Bangladesz.

Tabela 2. Kraje otrzymujące największe przekazy migrantów w latach 1990 i 2016 (mld USD)

1990		2016	
1. Włochy	5,1	1. Indie	62,7
2. Niemcy	4,9	2. Chiny	35,2
3. Portugalia	4,5	3. Filipiny	31,1
4. Egipt	4,3	4. Meksyk	28,7
5. Francja	4,0	5. Francja	24,4
6. Turcja	3,3	6. Pakistan	19,8
7. Meksyk	3,1	7. Nigeria	19,6
8. Korea Południowa	2,4	8. Niemcy	16,7
9. Indie	2,4	9. Egipt	16,6
10. Australia	2,4	10. Bangladesz	13,5

Źródło: jak pod tab. 1.

Jeżeli natomiast wziąć pod uwagę znaczenie, jakie przekazy migrantów odgrywają w gospodarkach krajów, mierzone ich udziałem w PKB, to sytuacja przedstawiała się nieco inaczej. W takim zestawieniu w 2016 roku w czołówce znalazły się również kraje rozwijające się, ale w odróżnieniu od wcześniejszego zestawienia w tym dominowały państwa z niskim dochodem i tylko nieliczne były ze średnim (por. tab. 3). Przekazy migrantów stanowiły w tych krajach bardzo istotną część

PKB, na przykład w Nepalu, Kirgistanie i Haiti nawet około 30%, a w Tadżykistanie i Liberii ponad 1/4. Rozpatrując zmiany w okresie 1990–2016, należy stwierdzić przede wszystkim wzrost liczby państw, w których znaczenie przekazów migrantów z zagranicy w PKB odgrywa coraz większą rolę. Jednocześnie brakuje kraju, jak w 1990 roku w Lesotho, którego przeważająca część PKB byłaby tworzona przez przekazy migrantów. Ponadto w zestawieniu państw z najwyższym udziałem przekazów migrantów w PKB w 1990 roku, tylko jeden kraj – Tonga powtórzył się w zestawieniu w 2016 roku.

Tabela 3. Kraje z najwyższym udziałem otrzymanych przekazów w PKB w latach 1990 i 2016 (%)

1990		2016	
1. Lesotho	71,7	1. Nepal	31,3
2. Samoa	34,2	2. Kirgistan	30,4
3. Jemen	26,5	3. Haiti	29,4
4. Tonga	21,1	4. Tadżykistan	26,9
5. Zielony Przylądek	19,3	5. Liberia	26,1
6. Kiribati	12,9	6. Mołdawia	21,7
7. Jordania	12,0	7. Gambia	21,5
8. Suazi	10,1	8. Komory	21,2
9. Egipt	9,9	9. Tonga	20,0
10. St. Kitts i Nevis	9,2	10. Honduras	18,0

Źródło: jak pod tab. 1.

Zmiany w strukturze geograficznej przekazów migrantów ze względu na pochodzenie miały z kolei nieco innych charakter. Nastąpił w nich bowiem spadek udziału krajów z wysokim dochodem, natomiast wzrost udziału krajów ze średnim dochodem (por. tab. 4). Poziom koncentracji był tu jednak o wiele wyższy. Dominująca część środków nadal pochodziła z krajów wysoko rozwiniętych (79% w 2016 r. wobec 92% w 1990 r.). Na kraje ze średnim dochodem przypadało natomiast blisko 21%, choć jeszcze 25 lat wcześniej tylko 7%. Udział krajów z niskim dochodem był mało znaczący i dodatkowo wykazywał spadek.

Tabela 4. Odpływ przekazów migrantów według grup krajów w latach 1990 i 2016

Grupa krajów	1990		2016		dynamika
	wartość przekazów	udział w świecie	wartość przekazów	udział w świecie	
	mld USD	%	mld USD	%	rok 1990 = 100
Kraje z niskim dochodem	0,5	0,8	1,6	0,4	320
Kraje ze średnim dochodem	4,7	7,1	81,2	20,8	1728
Kraje z wysokim dochodem	61,5	92,1	307,2	78,7	500
Świat	66,7	100,0	390,1	100,0	585

Źródło: jak pod tab. 1.

Dużą stabilnością cechowała się czołówka państw, z których pochodziło najwięcej przekazów migrantów. Po 26 latach na pierwszych trzech miejscach nie odnotowano żadnych zmian. Najwyższą pozycję ciągle zajmowały Stany Zjednoczone (67 mld USD – por. tab. 5). Na drugim miejscu niezmiennie pozostała Arabia Saudyjska. O ile jednak w 1990 roku dystans, jaki ją dzielił od USA był niewielki, o tyle w 2016 roku wyraźnie wzrósł. Trzecia lokata zwyczajowo przypadła Szwajcarii. Na kolejnych pozycjach wśród krajów, które stanowiły ważne źródło przekazów, znalazły się nie tylko kraje rozwinięte, ale już także rozwijające się (Chiny i Rosja) oraz kraje naftowe (Kuwejt i Katar).

Tabela 5. Kraje, z których pochodziły największe przekazy migrantów w latach 1990 i 2016 (mld USD)

1990		2016	
USA	11,9	USA	66,6
Arabia Saudyjska	11,2	Arabia Saudyjska	38,9
Szwajcaria	8,2	Szwajcaria	26,3
Francja	6,9	Niemcy	20,6
Niemcy	6,9	Chiny	20,3
Włochy	3,8	Rosja	16,6
Belgia	2,3	Kuwejt	15,3
Wielka Brytania	2,0	Francja	12,5
Holandia	1,4	Katar	12,0
RPA	1,2	Luksemburg	11,6

Źródło: jak pod tab. 1.

Inaczej kształtowała się sytuacja w przypadku zestawienia krajów, w których wysłane przekazy stanowiły istotną część PKB. Dominowały w nim kraje najslabiej rozwinięte, rozwijające się oraz naftowe. Wyjątkiem był Luksemburg zajmujący w 2016 roku pierwsze miejsce (20% PKB – por. tab. 6). Może to wynikać ze szczególnego charakteru tego państwa, które jest bardzo bogate, drogie i zarazem małe, i w którym znaczna część zasobów siły roboczej, z uwagi na duże różnice w poziomach cen, mieszka w państwach ościennych. W granicach między 12–16% PKB wysłane przekazy migrantów w 2016 roku kształtowały się w Omanie, Liberii, Kuwejcie, Timorze Wschodnim i na Wyspach Marshalla. W badanym okresie zwiększył się udział wysłanych przekazów w PKB. W pierwszej dziesiątce zestawienia krajów z największym odsetkiem wysłanych przekazów migrantów w PKB w 1990 i 2016 roku znajdowały się tylko trzy te same kraje: Oman, Kuwejt i Malediwy. Przy czym we wszystkich trzech odsetek ten zwiększył się dwu- lub trzykrotnie.

Tabela 6. Kraje z najwyższym odsetkiem wysłanych przekazów migrantów w PKB w latach 1990 i 2016 (%)

1990		2016	
Arabia Saudyjska	9,5	Luksemburg	19,9
Bahrajn	7,9	Oman	15,5
Vanuatu	7,9	Liberia	14,2
Oman	7,3	Kuwejt	13,8
Gwinea-Bissau	4,8	Wschodni Timor	13,2
Wybrzeże Kości Słoniowej	4,4	Wyspy Marshalla	12,0
Kuwejt	4,2	Malediwy	9,0
Malediwy	3,8	Malta	8,4
St. Kitts i Nevis	3,3	Katar	7,9
Kiribati	3,3	Liban	7,4

Źródło: jak pod tab. 1.

Podsumowanie

W latach 1990–2016 przekazy migrantów na świecie systematycznie rosły, przy czym do krajów rozwijających się szybciej niż globalne. W napływie kapitału do krajów rozwijających się spadło znaczenie oficjalnej pomocy zagranicznej, natomiast wzrosło przekazów migrantów oraz zagranicznych inwestycji bezpośrednich.

W strukturze geograficznej przepływu przekazów migrantów wzrósł udział krajów rozwijających się kosztem krajów rozwiniętych. Z punktu widzenia kierunku napływu przekazów kraje rozwijające się zaczęły odgrywać dominującą rolę, natomiast z punktu widzenia odpływu przewaga, choć słabsza, nadal pozostawała po stronie państw rozwiniętych. Znaczące zmiany zaszły w czołówce największych odbiorców przekazów. Miejsce krajów europejskich zajęły Indie, Chiny, Filipiny i Meksyk. Zwiększyło się też znaczenie przekazów migrantów w krajach, zwłaszcza tych o niskim dochodzie, gdzie stały się one odpowiedzialne za coraz większą część wytwarzanego PKB. Do mniejszych zmian doszło natomiast po stronie odpływu przekazów migrantów. Źródła ich odpływu zlokalizowane były głównie w krajach z wysokim dochodem, czołówka państw nadal pozostała taka sama.

Przeprowadzona analiza nie wyczerpuje w pełni podjętego tematu. Dalsze badania należałoby rozwinąć o analizę największych strumieni przekazów migrantów, jak również porównać je z największymi strumieniami przepływu ludności.

Bibliografia

- Baza danych Banku Światowego. Pobrane z: <http://data.worldbank.org/indicator> (marzec 2018).
- Baza danych OECD. Pobrane z: <http://stats.oecd.org> (marzec 2018).
- Global Migration Trends 2015* (2015). International Organization for Migration, s. 15.
- International Migration Report 2017* (2017). ONZ, s. 7. Pobrane z: http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2017_Highlights.pdf (marzec 2018).
- Międzynarodowy Fundusz Walutowy (2017). Pobrane z: www.imf.org (lipiec 2017).
- Migration and Remittance Factbook 2016* (2016). World Bank. Pobrane z: <http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1199807908806/4549025-1450455807487/Factbookpart1.pdf>.
- Migration and Remittances Data* (2018). World Bank. Pobrane z: <http://www.worldbank.org/en/topic/migrationremittancesdiasporaissues/brief/migration-remittances-data> (marzec 2018).
- Migration and Remittances. Recent Developments and Outlook* (2016a). World Bank, s. 5.
- Perspectives on Global Development 2017. International Migration in a Shifting World* (2016). OECD, s. 186.

Plaza, S., Page, J. (2006). *Migration Remittances and Development: a Review of Global Evidence*. World Bank.

The Global Migration Trends Factsheet (2015). International Organization for Migration. Pobrane z: https://publications.iom.int/system/files/global_migration_trends_2015_factsheet.pdf (marzec 2018).

Trends in International Migration, 2015 (2015). *Population Facts, 4*. Pobrane z: <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/factsheets/index.shtml>.

CHANGES IN MIGRANTS' REMITTANCES IN DEVELOPING COUNTRIES

Abstract

The objective of the paper is to identify trends in remittances flows to developing countries in the years 1990–2016. First, migrants' remittances to developing countries were analyzed in relation to other financial flows – foreign direct investment and official development assistance. Then the geographical structure of the remittances and the changes that have occurred in it were analyzed. Studies show that migrants' remittances have grown steadily. Their role in the flow of capital to developing countries, as well as foreign direct investment, has increased, while the importance of official development assistance has declined. In addition, the importance of migrants' remittances in the economies of countries, especially low-income, has increased, and they have become responsible for an increasing proportion of GDP. In the geographical structure of migrants' remittances increased participation of developing countries at the expense of developed countries. The study uses selected statistical methods of dynamics and phenomena analysis methods and methods of comparative analysis, as well as ranking method. Statistical data from the World Bank and OECD databases were used.

Keywords: remittances, migration, developing countries

JEL codes: F22, F24